

ՄԻՈՒՆԻ ԼՈՌԻՍՏԱՔԱՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

1. — ԱՍՏՈՒԱԾԻՍԱՍՏՈՒԹԻՒՆ

ԵՒ

2. — ՔՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

Պ. Զ. Յ. Սուրբաբայանին կը հարցնէ.

1. — Ի՞նչ է Աստուածիմաստութիւն (Theosophy):
 2. — Ի՞նչ է Քրիստոնեական Գիտութիւն (Christian Science): Եւ ի՞նչ է, կամ պէ՞տք է լինի վերաբերումը մեր եկեղեցւոյ եւ ժողովուրդի հանդէպ այս աղանդաւորներին:

1. — Աստուածիմաստութիւնը կրօնական իմաստասիրական հայեցողութիւն մըն է, եւ անոր հետեւորդներուն աւստութեամբ՝ նաեւ գիտութիւն մը, որ կը յայտարարէ թէ մարդ կրնայ իբրեւ փորձառական իրողութիւններ գիտնալ մարդկային հոգիի, կեանքի, մահուան եւ յառաջդիմութեան վերաբերեալ խորհուրդները: Անոր ծագումը նախաքրիստոնէական է: Իր ամենամեծ դարգացումը ստացած է Հնդկաստանի մէջ: Հնդկ կրօնական իմաստասիրական գրականութեան ամէնէն յարգի օրտաղրութիւններէն Ուպանիշադներու վարդապետութիւնը աստուածիմաստական է: Իսկ նոր-պղատոնական իմաստասէր Ամմոնիոս Սակկաս մեր թուականի երրորդ դարուն, Աղեքսանդրիոյ մէջ հիմնեց Ընտրողական Աստուած, իմաստական Դպրոցը եւ առաջին անգամ գործածեց Աստուածիմաստ բառը յունարէն լեզուով:

Արդի աստուածիմաստութիւնը սակայն բուն հին արեւելեանը չէ, այլ՝ անոր եւրոպականացած մէկ ձեւը: Ներկայ աստուածիմաստական ընկերութիւնը հիմնուեցաւ Նիւ Եորքի մէջ 1875 ին: Երկու հոգի մասնաւորաբար աշխատեցան այդ ուղղութեամբ, Տիկ. Զ. Պ. Բլաւատսքի, ուսս մը, եւ ամերիկացի Զ. Ս. Օլկոտ: Անոր նշանաբանն է «Ընտրողութեան վեր կրօնք չկայ»: Այս շարժումին սկզբնաւորութիւնը սակայն, վերեւ յիշուած երկու անձերուն ձեռքով չէր որ տեղի ունեցաւ, այլ՝ Տիկ. Բլաւատսքիի Հիմալայեան Ուսու-

ցիչներուն շնորհիւ: Ընկերութեան կեդրոնը կը գտնուի Ատեարի մէջ, Մատրասի մօտ: Այժմու նախագահն է Տիկ. Աննի Բեսանտ: Աստուածիմաստներու ընկերութիւնը 1924-ին մասնաճիւղեր ունէր աւելի քան 50 երկրներու մէջ եւ մօտ 40000 անդամներ կը համբէր: Ատկէ դատ ունի նաեւ միլիոնաւոր համակիրներ:

Ընկերակցութեան երեք գլխաւոր նըպատակներուն առաջինն է. «Մարդկային Տիեզերական Եղբայրակցութեան կորիզ մը կազմել, առանց ցեղի, դասանանքի, սեռի, դասակարգի կամ գոյնի խնայողութեան»: Երկրորդ. «Քաջալերել բազմազան կրօններու, իմաստասիրութեան եւ գիտութեան սերտութիւնը»: Եւ երրորդ. «Հետազօտել բնութեան չբացատրուած օրէնքները, եւ մարդուն մէջ թաքնուած զօրութիւնները»: Այս վերջինը սովորաբար կ'ըսուի ծածկագիտութիւն (occultism): Իւրօրօքանչիւր անգամէ կը պահանջուի որ իր լման հաւատարմութիւնը յայտարարէ ընկերութեան առաջին նպատակին:

Ընկերութեան անդամակցութիւնը ոչ մէկուն ազատութիւնը կը քնջէ սակայն, ո՛չ մէկ պարտք կը դնէ որ մէկը հաւատայ աստուածիմաստական վարդապետութեանց, ոչ մէկը կ'օտարացնէ իր սեփական կրօնքէն, կամ իր ազատ խորհողութեան, այլ կը միացնէ բոլորը մէկ բարոյական կապով, որ է մարդկային սեռին միութեան ու համերաշխութեան գաղափարը:

Աստուածիմաստութեան գլխաւոր վարդապետութիւններէն մին է վերամարմնացումը (reincarnation), այսինքն, հոգիի մը վերստին ծնիլը յաջորդական մարմիններ առնելով: Այս հաւատալիքը շատ հին է հնդկիներու մէջ: Յոյն իմաստասէրներէն ոմանք եւս ուսուցած են զայն: Վերամարմնացումը անհրաժեշտ է ըստ իրենց, որպէսզի մարդուն հոգին հետզհետէ մաքրուի, սրբուի եւ միանայ Տիեզերական Ողիին հետ: Այս վարդապետութեան կը վերազրուի մեծ արժէք մը տեսական եւ գործնական բարոյականութեան մէջ, Վերամարմնացումը կրնանք նկատել արդիւնքը Քարմայի օրէնքին: Քարմայ տառական իմաստով կը նշանակէ «գործ»: Մարդ իր գործերուն հետեւեալը կը կրէ անպատճառ իր ներկայ

կամ հետադայ կեանքին ընթացքին: Ուստի մէկը որքան նուազ չարիք գործէ այնքան քիչ քարմայ կ'ունենայ և այնքան կարճ ժամանակէն կրնայ իր հոգին աշնուապնել և յաջողիլ հասնելու մեծ միութեան, Նիրվանայի: Քարմայի այս վարդապետութիւնը հակադրութիւնն է ճակատագրականութեան, որ բարոյական ճիշդը ջլատող ահաւոր ըմբռնում մըն է:

Աստուածիմաստները պէտք է զգուշանան փնտսելէ ուէ ապրող էակի, վասն զի նոյն կեանքն է որ կ'ապրի մարդէն սկսեալ մինչև յետին բզէզին մէջ:

Ծէսեր և արարողութիւններ աւելորդ են աստուածիմաստի մը համար. կարեորը ճշմարտութեան զիտութիւնն ու ատոր համաձայն ապրուած կեանքն է:

2.— Բրիտոնէական Գիտութիւնը աստուածիմաստական և ախտաբուժական վարդապետութիւն մըն է, որ Ամերիկայի մէջ սկիզբ առաւ շուրջ 1866ին, Տիկ. Մարի Բ. Գ. Էդգիի (Mrs. Mary Baker Glover Eddy) միջոցաւ, և ներկայիս 100,000 է աւելի հետեւողներ ունի Միացեալ Նահանգներու և եւրոպական երկիրներու մէջ: Տիկ. Էդգի 1867 ին հրապարակ իջաւ իրբն մտքի ոյժով բժշկող մը: Իր ուսուցումը կը հիմնէր սուրբ գրքի և սա սկզբունքներուն վրայ թէ մարդուն իսկական բնութիւնը հոգեւոր է, և թէ Աստուծոյ Հոգին Սէր և Բարութիւն ըլլալով բարոյական և մարմնական չարիքը հակառակ են այն Հոգիին որ կար Յիսուս Բրիտոսի մէջ: Մէկ Միտք, մէկ Աստուած, մէկ Բրիտոս միայն կայ և ոչինչ իրական է բաց Միտքը: Նիւթ և հիւանդութիւն ենթակայական թիւր վիճակներ են, ցնորքներ, որոնք կրնան վտարուիլ Աստուծոյ և Բրիտոսի ճշմարիտ գիտութեան մտային զործողութեամբը, կամ Բրիտոնէական Գիտութեամբ: Սովորական բժշկական գիտութիւնը.— զեղեր զործածելով և այլն,— անյարմար է, հետեւաբար հոգեւոր բուժումն է միակ դարմանը այն բանին որ իրապէս մտային վրէպ մըն է: Յիսուս ինքը բժշկեց այդ միջոցով, որ, հետեւաբար, բնական էր և ոչ թէ հրաշալի, և հաւաստեց որ իրեն հաւատացողներն ալ կարող պիտի ըլլան նման բուժական զործեր կատարելու:

Բրիտոնէական Գիտութեան Ընկերութիւն մը կազմուեցաւ 1876 ին: Հետզհետէ

ժողովարաններ հաստատուեցան այլեւայլ քաղաքներու մէջ: Տիկ. Էդգի հրատարակեց քանի մը գրքեր, որոնք բազմաթիւ տպագրութեանց արժանացան, (Տես Enc-Brit. XI. ed. յօդուած Christian Science, որմէ քաղուած են վերոգրեալ ծանօթութիւնները):

Այս կարգի աղանդներու հանդէպ մեր եկեղեցւոյ վերաբերումը որոշ է. զանոնք չի նկատեր իրբն ճշմարիտ միջոց հոգեւոր փրկութեան: Իսկ մեր ժողովուրդը շատ խոհեմ, վերապահ և հեռատես պէտք է ըլլայ ամէն կարգի հին ու նոր աղանդներու հանդէպ իր բռնիքը ընթացքին մէջ, և իր հոգին չյանձնէ իսկոյն ամէն ներկայացող նոր փրկիչ: Մեր Փրկիչը մէկ է՝ Յիսուս Բրիտոս, և մեր Փրկութեան Մատեանը, Ս. Աւետարանը, կատարեալ է թէ միայն ջանաք ըմբռնելու զայն և տողորունք անոր ոգիով:

Ոմանք թերեւ չփում ունենալով այլազան աղանդներու հետեւողներէն մէկուն կամ միւսին հետ կը հետաքրքրուին անոնց վարդապետութեամբ և կեանքով, այդպիսիներուն պարտքն է ի հարկէ զգոյշ ըլլալ և հեռու մնալ անխորհուրդ ծայրայեղութիւններէ, նորեկուկ և միակողմանի ուսուցումներու մոլեռանդ աղանդաւորներ զառնալէ: Պատշաճ ծանօթութիւն ունենալ մեզ չըջապատող ուսուցումներու մասին, կարեւոր է, և կրնայ օգտակար ըլլալ, եթէ փոխանակ մեզ հեռացնելու մեր մայրենի եկեղեցւոյ հարազատ գրկէն, կարենայ ցոյց տալ մեզի գերազանց գեղեցկութիւնը մեր աստուածապարզ և կրօնին: Հայ-Բրիտոնէին Փրկութեան Տապանը Հայաստանեայց Առաքելական եկեղեցին է:

Ն. Վ. Պ.

ԽՈՐՀՈՒՐԴ ԵՒ ԽՍԾԻ

Շատ մի խօսիմ, որովհետեւ շատախօսեալս ժամանակ միշտ կ'ստուի մի բան՝ որն ակնհայտ չպիտի եր ստել:

*

Մի՛ որոնեմ ո՛չ մեծ ուրախութիւն, ոչ աւերոյ հանգստութիւն. քի՛ տաքիմի և քի՛ երկրորդի ետեւից ընկնելն արդիւն չարչարանքի և խոչընդոտ հանգստութեան: